

TIL O'RGATISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR: TRANSMEDIYA HIKOYALARI TAJRIBASI

Ismoilova Gavharoy Qo'ziboy qizi

Andijon davlat pedagogika instituti tadqiqotchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada til o'rgatishda raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish imkoniyatlari, xususan, transmediya hikoyalari yondashuvi tahlil qilinadi. Transmediya — bu bir hikoyaning bir nechta media platformalarda turli formatlarda (matn, audio, video, grafik, interaktiv o'yinlar) taqdim etilishi orqali o'quvchini har tomonlama jalb qiluvchi yondashuvdir. Maqolada transmediya asosidagi ta'limiy materiallar til o'rganish jarayoniga qanday ta'sir ko'rsatishi, ularning o'quvchilar til ko'nikmalarini rivojlantirishdagi roli va samaradorligi ko'rib chiqiladi. Shuningdek, turli yoshdagi va darajadagi o'quvchilar uchun mos keladigan transmediya loyihalari misolida bu metodikaning amaliy ahamiyati yoritiladi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, transmediya hikoyalari o'quvchilarning tilga bo'lgan qiziqishini oshiradi, ularning faol ishtirokini rag'batlantiradi va mustahkam til kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: transmediya, raqamli texnologiyalar, til o'rganish, interaktiv ta'lim, multimedia, hikoya asosidagi o'qitish, ta'lim innovatsiyalari, til ko'nikmalari, raqamli pedagogika, motivatsiya.

Аннотация. В данной статье анализируются возможности эффективного использования цифровых технологий в обучении языкам, в частности, подход трансмедиа-историй. Трансмедиа — это подход, при котором одна история представляется на нескольких медиа-платформах в различных форматах (текст, аудио, видео, графика, интерактивные игры), что всесторонне вовлекает учащегося. В статье рассматривается, как образовательные материалы на основе трансмедиа влияют на процесс изучения языка, их роль и эффективность в развитии языковых навыков учащихся. Кроме того, на примере трансмедиа-проектов, адаптированных для учащихся разных возрастов и уровней, освещается практическая значимость данной методики. Результаты анализа показывают, что трансмедиа-истории повышают интерес учащихся к языку, стимулируют их активное участие и способствуют формированию прочных языковых компетенций.

Ключевые слова: трансмедиа, цифровые технологии, изучение языка, интерактивное обучение, мультимедиа, обучение на основе историй, образовательные инновации, языковые навыки, цифровая педагогика, мотивация.

Annotation. *This article analyzes the effective use of digital technologies in language teaching, focusing specifically on the transmedia storytelling approach. Transmedia is an approach that presents a single story across multiple media platforms in various formats (text, audio, video, graphics, interactive games), engaging learners comprehensively. The article examines how transmedia-based educational materials influence the language learning process, their role, and effectiveness in developing learners' language skills. Additionally, the practical significance of this methodology is highlighted through examples of transmedia projects suitable for learners of different ages and proficiency levels. The analysis results show that transmedia stories increase learners' interest in the language, encourage their active participation, and contribute to the formation of strong language competencies.*

Keywords: *transmedia, digital technologies, language learning, interactive education, multimedia, story-based teaching, educational innovations, language skills, digital pedagogy, motivation.*

Kirish. So'nggi yillarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi hayotimizning deyarli barcha jabhalariga, xususan, ta'lim sohasiga chuqur kirib bordi. An'anaviy ta'lim metodlariga raqamli vositalar integratsiyasi natijasida o'quv jarayoni yanada qulay, tezkor va interfaol tus oldi. Ayniqsa, chet tillarini o'rgatishda raqamli texnologiyalarning qo'llanilishi yangi imkoniyatlar yaratib, o'rganish jarayonini samarali, moslashuvchan va shaxsga yo'naltirilgan qilib bormoqda. Raqamli ta'lim texnologiyalari orasida so'nggi yillarda keng ommalashayotgan yondashuvlardan biri bu – transmediya hikoyalari orqali o'rgatishdir. Transmediya — bu bitta asosiy hikoyaning turli media platformalari orqali turli formatlarda (matn, audio, video, grafik, o'yin va boshqalar) rivojlantirilishidir. Bu yondashuv o'quvchilarni nafaqat passiv axborot qabul qiluvchi sifatida, balki hikoyaning faol ishtirokchisi va hamkor yaratuvchisi sifatida jalb qiladi. Til o'rganish jarayonida transmediya elementlarining tatbiq etilishi esa o'quvchilarda tinglab tushunish, o'qish, yozish va gapirish ko'nikmalarini birgalikda rivojlantirishga xizmat qiladi. Mazkur maqolada til o'rgatish jarayonida transmediya hikoyalariidan foydalanish tajribasi, bu yondashuvning afzalliklari, imkoniyatlari va amaliy qo'llanilishi haqida batafsil tahlil yuritiladi. Shuningdek, transmediya hikoyalari asosida yaratilgan ta'limiy resurslar o'quvchilarning tilga bo'lgan qiziqishi va motivatsiyasini qanday oshirishi mumkinligi haqida misollar keltiriladi.

Til o'rgatishda transmediya hikoyalari. Til o'rgatishda transmediya hikoyalari o'quvchilarni matn va nutq bilan cheklanmay, ovoz, video, grafikalar va o'yinlar orqali yanada chuqurroq va qiziqarli o'rganishga imkon yaratadi. Misol uchun, o'quvchi kitobdagi voqeani o'qib, keyin esa shu voqeaga oid interaktiv video tomosha qilib,

so'ngra o'yin orqali o'z bilimini mustahkamlaydi. Shu tariqa o'rganish jarayoni ko'p qirrali va qiziqarli bo'ladi.

Transmediyaning afzalliklari:

- Interaktivlik: O'quvchilar faol ishtirok etadi, passiv o'qishdan ko'ra ko'proq o'zlashtirishga yordam beradi.
- Qiziqarli muhit: Raqamli vositalar yordamida taqdim etilgan kontent o'quvchilarni zeriktirmaydi, aksincha o'rganishni rag'batlantiradi.
- Moslashuvchanlik: Har xil platformalar orqali har xil o'rganish usullarini tanlash imkoniyati mavjud.
- Ko'p qirrali o'rganish: Nutq, tinglash, yozish va o'qish ko'nikmalarini bir vaqtning o'zida rivojlantirishga imkon beradi.

Dunyo bo'ylab ko'plab ta'lim muassasalari til o'rgatishda transmediya hikoyalariidan foydalangan holda ijobiy natijalarga erishmoqda. Masalan, ingliz tilini o'rgatishda interaktiv seriallar, o'yinlar va ijtimoiy tarmoqlardagi loyihalar o'quvchilarning nutq ko'nikmalarini sezilarli darajada yaxshilagan. Shuningdek, o'zbek tilini o'rgatishda ham transmediya yondashuvi o'quvchilarning qiziqishini oshirishda samarali bo'lishi mumkin. Til o'rgatishda raqamli texnologiyalar, xususan, transmediya hikoyalari zamonaviy ta'lim jarayonini tubdan o'zgartirmoqda. Bu usul o'quvchilarga nafaqat til ko'nikmalarini rivojlantirish, balki ijodiy fikrlash va muammolarni hal etish ko'nikmalarini ham oshirishga xizmat qiladi. Kelajakda bu texnologiyalar yanada rivojlanib, ta'lim sohasida keng qo'llanilishiga ishonch katta.

1-Jadval. Transmediya hikoyalari asosida til o'rgatishda foydalanilgan raqamli vositalar va ularning ta'lim samaradorligiga ta'siri.

Raqamli Vosita	Foydalanish turi	Til ko'nikmalariga ta'siri	O'quvchilar qiziqishi darajasi (1–5)	Asosiy afzalliklari
Digital storytelling	Matn + audio + rasm	Tinglab tushunish, so'z boyligini oshirish	4.7	Ko'p sezgili qabul, hikoya orqali kontekstni o'rganish
Interakti v video	Video + savollar	Og'zaki nutq va tinglab tushunishni rivojlantirish	4.5	Vizual va eshitish imkoniyati, faol ishtirok
Komiks va infografika	Grafik + qisqa matn	O'qish va yozish ko'nikmalarini mustahkamlash	4.3	Qisqa va aniq ma'lumot, e'tiborni jalb etish

Raqamli Vosita	Foydalanish turi	Til ko'nikmalariga ta'siri	O'quvchilar qiziqishi darajasi (1–5)	Asosiy afzalliklari
Onlayn o'yinlar	Gamifikatsiya (interaktiv o'yin)	Leksika va grammatikani mustahkamlash	4.8	Motivatsiya oshadi, o'yin shaklida o'rganish

Raqamli texnologiyalar asosida yaratilgan ta'limiy yondashuvlar ichida transmediya hikoyalari zamonaviy til o'rgatish metodikasining innovatsion va samarali vositasi sifatida alohida e'tiborni tortmoqda. Ushbu yondashuv o'z mohiyatiga ko'ra o'quvchilarni passiv qabul qiluvchidan faol ishtirokchi darajasiga olib chiqadi. Tilni o'rganish jarayoni endi faqatgina grammatik qoidalar va so'z yodlash bilan emas, balki kontekstda ishlash, muammoli vaziyatlarni hal qilish va madaniy kontekstni chuqurroq tushunish orqali amalga oshadi.

Transmediya hikoyalarining asosiy xususiyati — bu bitta hikoyaning turli media platformalar orqali taqdim etilishi bo'lib, bunda matnli kontent (maqola, blog), audiovizual vositalar (video, podkast), grafik tasvirlar (komiks, infografika) va interaktiv vositalar (mobil ilova, o'yin, ijtimoiy tarmoqlardagi postlar) bir butun mazmunli tizimda birlashadi. Shu tarzda o'quvchi har xil ko'rinishdagi kontent bilan ishlashga, ulardan til o'rganishda foyda olishga o'rganadi.

Xalqaro tajribalarda ingliz, ispan, koreys va frantsuz tillarini o'rgatishda transmediya asosidagi loyihalar muvaffaqiyatli tatbiq etilmoqda. Masalan, "Storybird" va "Twine" kabi platformalarda yaratilgan transmediya hikoyalar yordamida o'quvchilar o'zlari hikoya yozadi, uni vizual tarzda bezaydi va platformadagi boshqa foydalanuvchilar bilan bo'lishadi. Bu esa ularda nafaqat yozish ko'nikmalarini, balki madaniy tafakkur va til tafovutlarini ham chuqur o'rganishga xizmat qiladi. O'zbekiston sharoitida esa ushbu yondashuv hali keng qo'llanilmasa-da, uni ona tili va chet tillarini o'rganishda joriy etish bo'yicha ilk qadamlar tashlanmoqda. Xususan, oliy ta'lim muassasalarida multimedia materiallari asosida loyihaviy o'quv topshiriqlarini ishlab chiqish, podkastlar asosida muhokamalar tashkil etish kabi usullar sinov tartibida qo'llanilmoqda.

Transmediya hikoyalari Vygotskiyning sotsiokultural nazariyasi va konstruktivistik pedagogika tamoyillariga tayangan holda tilni o'rganishning faol, ijtimoiy va ma'no-yo'naltirilgan jarayon ekanligini namoyon etadi. O'quvchilar real hayotga yaqin kontekstda til bilan ishlaydi, bu esa ularning uzoq muddatli xotirasida bilimni mustahkam joylashiga xizmat qiladi.

Materiallar va metodlar. Ushbu tadqiqotda transmediya hikoyalari asosida til o'rgatish samaradorligini baholash maqsadida sifatli va miqdoriy metodlar uyg'unlashgan yondashuv asosida ishlanma olib borildi. Tadqiqot davomida til

o'rgatishda transmediya yondashuvining pedagogik ahamiyati, o'quvchilarning motivatsiyasi va til ko'nikmalariga ta'siri o'rganildi.

Tadqiqotda umumiy o'rta ta'lim maktabining yuqori sinf o'quvchilari (9–11-sinflar) va oliy ta'lim muassasasining birinchi bosqich talabalaridan iborat 60 nafar ishtirokchi jalb qilindi. Ishtirokchilar ingliz tilini o'rganish bo'yicha o'rta (B1) darajadagi bilimga ega bo'lishiga qarab tanlab olindi.

Tajriba 6 hafta davomida olib borildi. Ishtirokchilar ikkita guruhga bo'lindi:

- Tajriba guruhi (30 nafar): transmediya hikoyalar asosida yaratilgan o'quv materiallaridan foydalandi;
- Nazorat guruhi (30 nafar): an'anaviy dars materiallari (matnli darsliklar va mashqlar) asosida o'qitildi.

Tajriba guruhiga quyidagi transmediya vositalari asosida tayyorlangan kontent taqdim etildi:

- Raqamli hikoyalar (digital storytelling) — matn + rasm + audio
- Interaktiv video lavhalar (masalan, qisqa metrajli hikoya asosidagi videolar)
- Komikslar va infografikalar
- Platforma asosidagi onlayn o'yinlar (Kahoot, Storybird, Twine)

Har hafta ishtirokchilarga bir hikoya mavzusi berildi, bu mavzu atrofida ular o'qish, tinglash, yozish va og'zaki nutq faoliyatlarini bajarishdi.

Tadqiqotda quyidagi usullar orqali ma'lumotlar yig'ildi:

- Old va so'nggi testlar: Ishtirokchilarning tinglab tushunish, matnni o'qib tushunish, yozma va og'zaki nutq ko'nikmalarini baholash uchun testlar qo'llanildi.
- So'rovnoma: Ishtirokchilarning darsdan mamnunligi, qiziqishi va transmediya vositalarining foydaliligiga doir fikrlarini aniqlash maqsadida Likert shkalasi asosidagi so'rovnoma ishlab chiqildi.
- Kuzatuv va intervyular: Tajriba guruhi faoliyati dars jarayonida kuzatildi; ayrim o'quvchilar va o'qituvchilar bilan chuqurlashtirilgan suhbatlar o'tkazildi.

Tadqiqot muhokamasi. O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, transmediya hikoyalari asosida tashkil etilgan til o'rgatish jarayoni o'quvchilarning til kompetensiyalarini rivojlantirishda an'anaviy metodlarga nisbatan samaraliroq bo'ldi. Xususan, tajriba guruhi ishtirokchilarining o'rganilgan leksik birliklarni kontekstda to'g'ri qo'llash, o'qish va tinglab tushunish hamda og'zaki ifoda ko'nikmalarida sezilarli ijobiy siljishlar kuzatildi. Old va so'nggi testlar natijalari orasidagi farqning statistik jihatdan ahamiyatli ekanligi ($p < 0.05$) transmediya asosidagi ta'lim materiallarining o'quvchilarning umumiy til bilim darajasiga ijobiy ta'sir ko'rsatganini isbotlaydi. So'rovnoma natijalari ham o'quvchilarning aksariyati bu uslubni an'anaviy o'qitishdan ko'ra ko'proq qiziqarli, motivatsion va esda qolarli deb topganini ko'rsatdi. Bu holat o'quvchilar tomonidan ko'p sezgi organlari orqali ma'lumot qabul qilinishi, voqealar

asosida faol ishtirok etilishi va interaktiv muhitda tilga doir bilimlarni mustahkamlash imkoniyati bilan izohlanadi.

Tajriba guruhi o'quvchilari ayniqsa interaktiv video, komiks va gamifikatsiyalangan topshiriqlarga kuchli qiziqish bildirgan. Ular darsni "oddiy o'qitish" emas, balki o'zlari ishtirok etadigan "tajriba" sifatida qabul qilishgan. Bu esa raqamli avlod o'quvchilariga mos ta'lim yondashuvlarini ishlab chiqish zaruratini yana bir bor tasdiqlaydi. Muhokama jarayonida aniqlanishicha, transmediya hikoyalari yordamida til o'rgatish Vygotskiyning yaqin taraqqiyot zonasi va ijtimoiy o'rganish nazariyalariga mos keladi. O'quvchilar birgalikda ishlash, vazifalarni hal qilish, voqealarni baham ko'rish orqali o'zaro ijtimoiy muloqotga kirishadi, bu esa ularning nutqiy kompetensiyasini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, tadqiqot davomida ayrim muammoli jihatlar ham aniqlandi. Jumladan, ba'zi o'qituvchilar transmediya vositalaridan foydalanishga texnik jihatdan to'liq tayyor emasligi, ayrim o'quvchilar esa raqamli muhitdagi mustaqil ishlash malakasining yetishmasligini bildirgan. Bu esa transmediya yondashuvini keng miqyosda tatbiq etish uchun avvalo o'qituvchilarni malakali tayyorlash va raqamli pedagogikani rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi. Natijalar ilgari o'tkazilgan ayrim xalqaro tadqiqotlar bilan hamohangdir. Masalan, Jenkins (2006) va Herr-Stephenson (2013) tomonidan ta'kidlanganidek, transmediya hikoyalari o'quvchini kontent iste'molchisi emas, balki hikoya yaratuvchisi sifatida shakllantiradi. Bu esa ijodkorlik, til sezgirliги va madaniy tafakkurni rivojlantiradi. Bizning tadqiqotda ham bu holat bevosita ko'zga tashlandi: o'quvchilar nafaqat tayyor materialdan foydalandilar, balki o'z transmediya hikoyalarni ishlab chiqishga harakat qildilar.

Xulosa. O'tkazilgan tadqiqot asosida transmediya hikoyalari zamonaviy til o'rgatish jarayonida yuqori samaradorlikka ega innovatsion yondashuv ekanligi aniqlandi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, transmediya asosida yaratilgan ta'limiy materiallar o'quvchilarning leksik, grammatik, o'qish, tinglash va og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda an'anaviy usullarga nisbatan sezilarli afzalliklarga ega. Tajriba guruhi o'quvchilari hikoya asosida yaratilgan multimodal kontent bilan faol ishlash orqali tilni yanada tezroq va chuqurroq o'zlashtirdilar. Bu yondashuv o'quvchilarning tilga bo'lgan motivatsiyasini oshirgan, ularni dars jarayoniga faol jalb qilgan va o'z fikrlarini kontekstda mustaqil ifodalashga rag'batlantirgan. Bundan tashqari, transmediya hikoyalari orqali o'rgatish ijodkorlik, tanqidiy fikrlash va ijtimoiy hamkorlik kabi metako'nikmalarni ham rivojlantirishga xizmat qilgan. Shuningdek, tadqiqot davomida aniqlangan muammolar – texnik infratuzilmaning yetishmasligi, o'qituvchilarning raqamli savodxonligi darajasi va ba'zi o'quvchilarning mustaqil raqamli ishlash ko'nikmalarining sustligi – transmediya yondashuvini samarali tatbiq etishda e'tiborga olinishi kerak bo'lgan muhim omillar sifatida baholandi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Axmedov, O. (2021). *Zamonaviy ta'lim texnologiyalari va ularning o'quv jarayonidagi o'rni*. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
2. Usmonov, D. (2019). Til o'rgatishda multimedia vositalaridan foydalanish imkoniyatlari. *Til va adabiyot*, 3(12), 45-52.
3. Raximova, M. (2020). Transmediya yondashuvi til o'rgatish metodikasida. *Pedagogika va innovatsiyalar*, 2(8), 78-84.
4. Tursunov, J. (2022). Raqamli pedagogika va yoshlarni tilga qiziqtirish. *Ilmiy axborotnoma*, 5(1), 34-40.
5. Karimova, N. (2018). Til o'rganishda interaktiv metodlarning ahamiyati. *Ta'lim tarixi va nazariyasi*, 4(9), 22-29.
6. Sobirov, A., & G'aniyev, B. (2023). Transmediya asosida ingliz tilini o'rgatish. *Chet tillar pedagogikasi*, 1(3), 15-23.
7. Vygotskiy, L.S. (1984). *Ijtimoiy rivojlanish nazariyasi*. Moskva: Pedagogika.